

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เรื่องจักรพรรดิราชย์ในคติอินเดีย มุ่งศึกษาระบบการปกครองของผู้นำในอุดมคติจากวรรณคดีมาตีและวรรณคดีสันสกฤต ท่านผู้รจนาวรรณคดีเหล่านี้ คือ นักปราชญ์ผู้รู้จักโลกและเข้าใจชีวิตด้วยปัญญาอันสูงส่ง

ผลของการวิจัย สรุปได้ดังนี้

ประเทศชาติดำรงอยู่ได้ด้วยองค์ประกอบหลายอย่าง สิ่งสำคัญที่สุดและเป็นหัวใจของความสำเร็จนี้ คือ การที่ประชาชนทั้งปวงมีผู้นำผู้เป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวและที่รวมหัวใจมั่นคง ผู้นำหรือพระราชามีหน้าที่ปกครองคนให้อยู่เย็นเป็นสุข การที่จะสามารถอำนวยสันติสุขให้แก่อาณาประชาราษฎร์ได้ทั่วถึงกันนั้น จำเป็นที่พระองค์จะต้องมีใจสูง มีภูมิธรรมสูงกว่าผู้อื่น เพราะผู้ที่ปกครองผู้อื่นได้จะต้องปกครองตนให้ดีก่อน ผู้มีใจสูงคือผู้ที่ชนะใจตนเอง และเมื่อชนะใจตนแล้ว ย่อมชนะใจผู้อื่นทั้งปวง ความมีจิตใจสูงมั่นคงกาลให้ตนเองมีความสุขความเจริญอันใด ผู้ปกครองซึ่งมีจิตใจสูง ย่อมมั่นคงกาลให้ประชาชนมีความสุขความเจริญอันนั้น

ความสุขที่พึงประสงค์สำหรับการดำรงชีวิตของประชาชนก็คือ การมีชีวิตอยู่โดยปรกติสุข ไม่ถูกกดขี่เบียดเบียนด้วยอำนาจอยู่ศิขธรรม การทำมาหากินด้วยความปลอดภัย และการนอนตาหลับโดยไม่ต้องเกรงภัยจากโจรผู้ร้าย ประชาชนจะได้รับความสุขที่พึงประสงค์นี้ ก็โดยผู้ปกครองให้การคุ้มครองรักษาและให้ความเป็นธรรม ผู้ปกครองต้องเป็นที่พึ่งโดยธรรมแก่ประชาชน

พระจักรพรรดิทรงเป็นผู้ปกครองในอุดมคติ ทรงเป็นยอดวีรบุรุษของชาติ อำนาจสูงสุดที่ทำให้พระองค์บรรลุความเป็นพระจักรพรรดิ ก็คือ ธรรมะ พระองค์ทรงถือธรรมะหรือหน้าที่เป็นเกียรติเป็นชีวิต ทรงใช้หลักศีลธรรมและจริยธรรมซึ่งเรียกว่าธรรมะ เป็น

หลักสำคัญในการปกครองประเทศ หากปราศจากพื้นฐานของธรรมะแล้ว ชีวิตจะไม่มีค่า สู้สงบอย่างแท้จริง และสังคมก็จะมีอะไรเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวกันไว้ได้ วัตถุประสงค์ที่พระเจ้าจักรพรรดิทรงต้องการบรรลุ ก็คือ สวัสดิภาพของปวงชน มิใช่เป็นสวัสดิภาพของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ หากเป็นสวัสดิภาพของชาวโลกทั้งมวล

จักรพรรดิวิวัตริในวรรณคดีบาลีและราชธรรมในวรรณคดีสันสกฤต เน้นหนักความสำคัญที่ธรรมะ ธรรมะเพียงสิ่งเดียวเท่านั้นที่ทำให้มนุษย์บรรลุความยิ่งใหญ่สูงสุด วิชยานิพนธ์บทที่ 5 มีข้อความในพระไตรปิฎกกล่าวไว้ว่า พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรมเป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรมนั่นเอง สักการะธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองที่ประกอบด้วยธรรมไว้ในหมู่มนุษย์และในหมูสัตว์ทั้งปวง วรรณคดีสันสกฤตคือมหาภารตก็ได้อธิบายไว้ว่า พระราชาผู้ซีกภัยทั้งปวงพึงได้ราชอาณาจักรด้วยธรรม พึงคุ้มครองราชอาณาจักรด้วยธรรม และพระองค์เสด็จสู่ความเป็นที่พึงเพราะธรรม ธรรมในที่นี้ คือ อุดมคติสูงสุดของมนุษย์ หมายถึงข้อผูกพันตลอดจนถึงการปฏิบัติหน้าที่อันบุคคลพึงทำเพื่อตนเอง และเพื่อผู้อื่นสาระสำคัญของจักรพรรดิวิวัตริและราชธรรม ก็คือผู้ปกครองหรือพระราชาก็กระทำหน้าที่ของพระองค์ให้สมบูรณ์ ถ้าพระองค์ได้ปฏิบัติหน้าที่ของพระองค์อย่างดีและมีศีลธรรมในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจทั้งปวง ผลอันชอบธรรมก็ย่อมจะเกิดขึ้นเองโดยไม่ต้องสงสัย พระราชาผู้ทรงประพฤติกจักรพรรดิวิวัตริจะทรงบรรลุความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิโดยมีจักรแก้วปรากฏขึ้นเป็นสัญลักษณ์ และติดตามมาด้วยรัตนะอีก 6 ประการ จักรพรรดิรัตนะ คือ ผลแห่งการบำเพ็ญจักรพรรดิวิวัตริ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ ผลแห่งการบำเพ็ญหน้าที่ของผู้ปกครองโดยสมบูรณ์

ธรรมะในจักรพรรดิวิวัตริและราชธรรมมิใช่บัญญัติขึ้นเพื่อตำแหน่งพระเจ้าจักรพรรดิโดยเฉพาะ หากเป็นข้อธรรมะซึ่งผู้มีตำแหน่งหน้าที่ในการปกครองทั่วไป ทุกชั้น ทุกตำแหน่ง ทุกประเภท นับตั้งแต่หัวหน้าครอบครัว หัวหน้าคณะ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ตลอดจนผู้ปกครองประเทศบ้านเมืองทุกคนจะนำมาใช้ได้ทั่วกัน ที่อ้างถึงพระมหากษัตริย์ก็เพราะสมัยก่อนนั้น การปกครองบ้านเมืองเป็นระบอบราชาธิปไตยทั้งสิ้น

ในปัจจุบัน ได้มีการเลือกเฟ้นเปลี่ยนแปลงวิถีการปกครองเป็นลำดับมา จนเกิดเป็นระบอบหรือลัทธิต่าง ๆ ก็เพื่อหาที่เหมาะสมที่สุดมาใช้ คือที่เห็นว่าเป็นธรรม ความจริงนั้นความเป็นธรรมไม่ได้อยู่ที่ระบอบหรือลัทธิ ระบอบหรือลัทธิเพียงแต่เป็นกรอบเป็นแนวสำหรับให้เดินไปสู่ความเป็นธรรมเท่านั้น หากผู้ปกครองไม่เดินไปตามกรอบตามแนว ความเป็นธรรมก็เกิดขึ้นไม่ได้ และจะเกิดอะไรขึ้นก็สุดแต่ใจของผู้ปกครอง ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมไม่พ้นธรรมชาติ และธรรมชาติอันสำคัญของมนุษย์ก็คือจิตใจ ดังนั้น ความเป็นธรรมหรืออธรรม จะเกิดขึ้นสถานใด ก็สุดแต่จิตใจของผู้ปกครองว่าเป็นธรรมหรืออธรรมนั่นเอง บุคคลที่มีจิตใจสมบูรณ์ด้วยศีลธรรมก็ย่อมปฏิบัติการแต่โดยธรรม หากจิตใจปราศจากศีลธรรม การปฏิบัติก็เป็นไปในทางอธรรม

การปกครองไม่ว่าในระบอบใด ๆ จะประสบผลสำเร็จมิได้ถ้าผู้ปกครองขาดศีลธรรม ไม่มีกฎหมายใด ๆ จะคุ้มครองถึงจิตใจมนุษย์ได้ จะมีบัญญัติกฎหมายขึ้นอีกเท่าใดและใช้เวลานานอีกเพียงใดก็ตาม แต่ผลของกฎหมายก็ต้องคงมีช่องโหว่อยูเสมอ ฉะนั้นศีลธรรมจึงเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครอง และผู้ปกครองจึงต้องมีศีลธรรม จักรพรรดิ วัตรและราชธรรมที่มีมาแต่โบราณจึงยังเป็นสิ่งที่ใช้ได้ และเป็นสิ่งพึงสังวรปฏิบัติของผู้ปกครองตลอดกาล

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มุ่งเสนออุดมคติสูงสุดของชนวรรณะกษัตริย์ ข้อเสนอแนะสำหรับผู้จะศึกษาค้นคว้าต่อไปก็คือ อุดมคติของชนอีก 3 วรรณะ อันได้แก่ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร อีกหัวข้อหนึ่งที่น่าศึกษาก็คือ การปกครองระบอบต่าง ๆ ของอินเดียในสมัยพุทธกาล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย